

SOBRE LA PETITA NOBLESA DE LA CATALUNYA INTERIOR AL SEGLE XVIII. MARIÀ DE CABANES I COMA (1736-1789)

Ramon Planes i Albets

L'any 1799, l'erudit Costa i Bafarull, referint-se a la ciutat de Solsona, després d'indicar que temps enrera hi havien habitat nombroses famílies de nobles, remarcava que «*hoy está limitada su antigua nobleza a las familias de pocas casas de caballeros y ciudadanos honrados de Barcelona*». I justificava aquesta escassetat, comuna a moltes altres viles i ciutats del país,¹ pel fet que «*estos señores, como lo hayan permitido sus rentas, han establecido su domicilio o en las capitales o en la corte*».²

Acabada la Guerra de Successió, al cens de 1717 només s'hi enregistraren a Solsona dos «*caballeros*», quatre a Cardona i cap altre a la zona alta del corregiment de Cervera, coincidint bàsicament amb els territoris del ducat de Cardona.³ En principi, identifico aquests dos «*caballeros*» de Solsona amb don Domènec de Rovira i don Josep de Josa, que figuren al cens cadastral de 1718⁴ i eren senyors d'alguns castells dels entorns d'aquella ciutat.⁵ Emperò, en una me-

Clarícia: Una primera redacció d'aquest article la vaig fer el 1982, com a treball de curs en una de les assignatures impartides pel Dr. Pere Molas Ribalta; i ara publicada s'ha beneficiat de les observacions fetes pels Profs. Pere Molas Ribalta i Eva Serra i Puig; bé que jo en sóc, en darrer terme, l'únic responsable. S'ha beneficiat també de la consulta de l'arxiu particular de la família de Barnola (AB, a partir d'ara), al qual he tingut accés mercès a l'amabilitat i les facilitats que m'ha donat el Sr. Lluís Barnola i de Sicart.

1. J.M. TORRAS i RIBÉ: *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808) (Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants)*, Barcelona, 1983, pp. 238-241.
2. D. COSTA y BAFARULL: *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia, vol. I, Barcelona, 1959, pp. 10-11.*
3. Josep IGLÉSIES: *Estadísticas de población de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII, vol. I, Barcelona, 1974, pp. 534-536.*
4. Arxiu Històric de Lleida, Cadastres, caps 115, cens de 1718, famílies 214 i 231.
5. *Vid.* Josep IGLÉSIES: *Op. cit.*, vol. II, Barcelona, 1974; D. de Rovira consta que és senyor jurisdiccional de Miraver (p. 955), Montpolt (p. 958, compartint-ho amb el duc de Cardona),

na de memorial de greuges de la petita noblesa local redactat l'any 1715, típicament de la postguerra, enmig de l'escomesa aristocratitzant, s'hi afirmava que eren «*dies y siete las casas de militares y que gosan del fuero militar en la presente ciudad de Solsona y su término; comprendidas, empero, en ellas, las que el rey (...) tiene confiscadas, las que a más de ese fuero gossan del eclesiástico (...) y las de los ausentes y no domiciliados en ella*». ⁶ Una setantena d'anys després, el cens de 1787 enregistra sis «*hidalgos*» i onze individus «*con fuero militar*» a Solsona, cap altre a la resta del Solsonès i dos «*hidalgos*» més a la vila de Cardona. ⁷

Atès el caràcter de les fonts suara al·ludides, és problemàtic de voler-ne extreure l'existència d'un procés de minva o augment d'aquest grup social. Ara bé, el que certament ens apunten les informacions conegudes és que al llarg de la centúria hi tendí a desaparèixer la petita noblesa més ben situada pel cap baix des del segle XVII, es produí l'ascens a aquest grup de famílies que es trobaven generalment entre els doctors, sovint amb uns orígens menestrals; i baronies adés en poder de la petita noblesa local foren adquirides per part de barcelonins, sovint burgesos delerosos d'ennobrir-se. Així, entrat el segle, tant els Rovira com els Josa abandonen la ciutat i els seus castells són venuts. L'any 1754, don Ramon d'Erill i Josa, domiciliat a Barcelona, ven Ogern i La Salsa ⁸ al comerciant barceloní Joan Pongem. ⁹ És especialment interessant el cas dels Oller, que en els segles XVI i XVII viuen a Solsona, tenen la baronia de Canalda i són plenament integrats en l'oligarquia local. La crisi del segle XVII, emperò, necessàriament els afectà, ja que la centúria següent viuran al llogarret de Canalda, faran de pagesos i s'han d'acabar desfent de la baronia: l'any 1759 venien el dret de recobrar-la al barceloní Francesc de Prats i Matas. ¹⁰ La baronia de Pinós, de la qual havia estat titular don Josep de Josa, entrada la primera meitat del segle XVIII acabarà en po-

Sant Climent (p. 971), Terrassola (p. 976, compartint-ho amb el bisbe de Solsona) i Torredenegó (p. 977); i J. de Josa ho és de Castellar de la Ribera (p. 931), Ceuró (p. 935, amb el duc), La Salsa (p. 949), Madrona (p. 953) i Pinell (p. 963). Segons el cens de 1719 que publica Iglésies.

6. Arxiu Municipal de Solsona (= AMS), lligall 90, doc. 97. S'hi diu que «*no tienen bienes ni caudales industriales, antes bien, comunamente, son muy miserables*» (es tractava d'estalviar-se de contribuir a mantenir l'exèrcit d'ocupació) i que alguns «*por razón de su estudio ganan algo, pero tan poco que ni ahun tienen lo bastante para comer y tratarse según su estado*». Assenyalen també que no participen en el govern municipal, que és en poder «*de los plebeos*», dels quals en reben un tracte vexant.
7. Josep IGLÉSIES: *El cens del Comte de Floridablanca (part de Catalunya)*, vol. II, Barcelona, 1970, pp. 225-380 i 479. Al corregiment de Cervera hi havia 56 «*hidalgos*», 36 dels quals eren a la ciutat de Cervera i la resta, en nombre d'un a tres, eren en nou poblacions; essent Solsona, amb els sis, la segona localitat en nombre d'«*hidalgos*» i individus «*con fuero militar*».
8. Arxiu de Protocols de Solsona, Secció Històrica (= APS), N.S. Domènec Aguilar, *Inventaria et encantus ab anno 1746 usque ad 8 februari 1765 inclusive*, ff. 73v. 75v.
9. Els Pongem ho conservaran fins el 1793, any en què és venut, per 28.000 lliures, pel procurador d'Anton Pongem i Alabau, amb intervenció dels seus creditors, a don Ramon de Teixidor i de Llauredor, barceloní, burgès de Perpinyà, catedràtic a Cervera (APS, N.S. Anton Aguilar, *Manual de 1793*, ff. 196r.-197r.). Sobre els Pongem, *Vid.* P. MOLAS i RIBALTA: *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Barcelona, 1977, p. 400.
10. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Manual de 1764*, ff. 91v.-92r.

der del pare del comerciant barceloní Miquel Francesc Pujol;¹¹ mentre que Castellar de la Ribera, una altra baronia dels Josa, a mitjan segle XVIII és posseïda pel Convent de Monges de l'Ensenyança de Barcelona.¹² La baronia de Sant Climenç i Miraver, que fou dels Rovira, entrat el XVIII és en poder del doctor en drets barceloní Josep Ferrer i Alemany.¹³ La baronia de Torredenegó, també dels Rovira al segle XVII, en el següent és posseïda per uns petits nobles solsonins, els Bordons i de Mata.

Entre els membres de la petita noblesa local de Solsona de la segona meitat del segle XVIII figuraven també don Josep Andreu i de Valls, ciutadà honrat de Barcelona; don Josep Fòrnols, ciutadà honrat de Barcelona; don Josep del Graner i Malagarriga, donzell i doctor en drets; don Anton Lluch i Azamor, senyor de Matamargó (al segle XVII i principis del XVIII els Lluch i Azamor són notaris) i don Marià de Cabanes i Coma, doctor en drets, ciutadà honrat de Barcelona i cavaller. L'economia llur gira essencialment a l'entorn de la terra, amb un predomini dels comportaments rendistes. En el cas de disposar d'una baronia, els ingressos que reporta no són menyspreables.¹⁴ En aquest sentit, quant als burgesos barcelonins que durant la centúria n'adquireixen una, no crec que es pugui afirmar que respon només al desig d'ennobliment; hi ha també un clar interès per participar en les rendes d'origen agrari, accentuant-ho, si cal, per altres vies.¹⁵ Però al costat de les rendes que anualment els lliuren vassalls i/o masovers, aquests petits nobles locals tendeixen a diversificar poc o molt la seva actuació econòmica, bé que mantinguin una predilecció per negocis *vells*. Així, per exemple, Anton Lluch i Azamor, el senyor de Matamargó, en morir tenia en censals un actiu que depassava les 5.000 lliures;¹⁶ i Josep de Bordons i de Mata, el senyor de Torredenegó, posseïa una farga a la Cerdanya.¹⁷

11. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Capbreus de Pinós, Castellar, Corriu, Busa*, ff. 1r.-36v. Sobre M.F. Pujol, *Vid. P. MOLAS i RIBALTA:Op. cit.*, p. 400.

12. APS, *Íd.*, ff. 1r.-35r. (Castellar de la Ribera).

13. APS, N.S. Domènec i Anton Aguilar, *Capbreu de Solsona*, f. 83v: l'any 1737 Salvador Ferrer i Alemany comprà a carta de gràcia el castell de Sant Climenç a dona Maria de Rovira, muller del noble barceloní don Josep de Ramon i Magarola.

14. Els drets dominicals de Miraver i Sant Climenç l'any 1751 són arrendats per 1450 lliures, per un trienni (APS, N.S. Domènec Aguilar, *Manual de 1745-1751*, ff. 284r.-287r.); i l'any 1800 per 6500 lliures, per un quinquenni (APS, N.S. Anton i Domènec Aguilar, *Manual de 1800*, ff. 26r.-28r.). El 1751 l'arrendatari era Esteve Torregassa, pagès de Castell Vell; el 1800 ho era Josep Cortadellas, comerciant de Calaf.

15. Per exemple, immiscint-se en el crònic endeutament de la mitjana i petita pagesia; com fan els Pongem: el 1748, 22 pagesos i tres menestrals de Peramola, Cortiuda i Tragó (Alt Urgell) es comprometien a lliurar anualment a Joan Pongem un setzè de llurs collites, durant tretze anys, per a pagar-li les 4.100 lliures que li devien.

16. APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Inventaris y encants del any 1752 fins al any 1761*, ff. 46v.-73v. i N.S. Anton Aguilar, *Manual de 1786*, ff. 39r.-42 v.

17. APS, N.S. J. Tuxenès i Torrens, *Manual de 1784-1785*, ff. 185r.-187v. Tenia arrendada la quinzena part de la mena que s'extreia anualment al mener de Querol i feia ús de la llenya del bosc que comprà al poble de la Guàrdia.

El cas de Marià de Cabanes i Coma, que m'he proposat d'explicar més detalladament, il·lustra força bé aquest seguit de comportaments i la reproducció del grup en el marc de la mateixa dinàmica social local.¹⁸

MARIÀ DE CABANES I COMA (1736-1789)

Havia nascut a Solsona l'any 1736¹⁹ i fou l'hereu del matrimoni format pel doctor en drets Segimon Cabanes i Riera (1697-1758) i Margarida Coma i Gaval·là (+ 1765).²⁰

a) ELS CABANES

Es tractava d'una família originària d'Osona. Al seu testament Segimon Cabanes aclareix que és fill de «*Joseph Cabanes, mestre fuster de la ciutat de Vich, y de Maria Cabanes y Riera, cònjuges difunts; néi de Jaume Cabanes, pagès dueñõ y possessor que fou del mas y heretat Cabanes de la parròquia de Olost y del terme de Horistà*». ²¹ Era, doncs, el fill d'un menestral de Vic, un cabaler del mas Cabanes d'Olost.

A la fi del segle XVIII, i entrat el XIX, els Cabanes, en pretendre diversos títols i honors per als quals els calia al·legar una nissaga il·lustre, es documentaren sobre la seva procedència. L'informador que tenien a Vic, després de regirar diversos arxius, confirma l'origen pagès en el mas Cabanes i aconsegueix de recular fins a Guillem Cabanes, que documenta l'any 1420 en una escriptura de «*nou establiment de reducció*» concedida al seu favor pel senyor d'Olost.²² Però s'estaran de donar-ho a conèixer en els expedients oficials, tot al·legant que la família procedia de Solsona i «*en la Guerra de Sucesión siguió el partido del Sor. Don. Felipe quinto, por cuyo motivo tuvo que retirarse algunas veces a Francia, donde*

18. Sobre les baronies d'Ancies i Su, a la mateixa comarca, hom pot consultar els treballs de Manuel RIU: *Notas sobre la familia baronal de Ancies*, «Documentos y Estudios», X, Barcelona, 1962, pp. 109-136; *Íd. Els Piquer de Sant Llorenç de Morunys i la baronia d'Ancies*, «Cardener», 1, Cardona, 1983, pp. 69-75 i A. BERGA i LÓPEZ: *La baronia de Su, senyoria territorial d'En Francesc i Josep Cortadellas de Calaf*, «Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya», vol. 1, Barcelona, 1984, pp. 155-164.
19. *Vid.* la genealogia adjunta i les seves notes; a la qual remeto implícitament des d'ara en tots els casos en què citaré anys de naixement, casament o òbit.
20. Els capitols matrimonials foren signats el 10 de febrer de 1733, davant el notari de Solsona Tomàs Llorens (AB, *Patrimonio Cabanes*, f. 5r.); però no els he poguts localitzar.
21. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Testamenta et codicilla ab anno 1746 usque 1761 inclusive*, ff. 209r.-213v. (17 d'agost de 1758).
22. AB, Lligall *Datos referentes a los títulos de nobleza de la familia de Cabanes*. Els altres Cabanes immediats a aquest que documentà, foren Joan Cabanes, que el 5 de setembre de 1509 capbrevà el mas Cabanes Sobiranes al senyor d'Olost; Mateu Cabanes i Montserrat Cabanes (rebesavi de Segimon Cabanes i Riera), que l'any 1608 es casà a Olost amb *Alonsa* o Aldonça Rocaguinarda.

*casualmente nació el bisabuelo del pretendiente, D. Segismundo de Cabanes y Riera».*²³

En realitat, durant aquella guerra Segimon Cabanes i Riera estigué estudiant a la Universitat de Vic. Els anys 1709-1717 hi cursà gramàtica, filosofia i teologia; però no pogué acabar-hi els estudis a causa de la supressió d'aquell centre universitari.²⁴ Els prosseguí a Tolosa de Llenguadoc, on es llicencià i doctorà en dret canònic el 21 de setembre de 1725.²⁵ Al començament dels anys trenta ja treballava d'advocat a Barcelona,²⁶ on era domiciliat quan es casà amb Margarida Coma i Gavaldà. Arran del casament, fixaria la seva estada a Solsona.

Dels seus pares tot indica que no li pervingueren béns. Tenia els drets en una casa de Vic, situada al carrer de la Riera, però l'any 1755 hi renuncià en una lletra que va escriure a la seva germana Josepa.²⁷

b) ELS COMA

Els Coma eren arrelats a Solsona pel cap baix des de les darreries del segle XV i ja aleshores formaven part de la menestralia dedicada a l'«*art de foc*»,²⁸ un dels sectors de la indústria pre-capitalista que més presència hi tingueren durant l'Antic Règim. Seguint els registres parroquials, hom constata que al segle XVI els avantpassats de Marià de Cabanes i Coma eren ferrers. L'any 1598 es casava Sebastià Coma, ferrer, fill de Pere Coma, també ferrer; i cal pensar que era un menestral benestant, atès que uns anys després era cònsol del Consell municipal.²⁹

No he refet totes les branques dels Coma que es derivaren de Sebastià i els seus successors, sinó només les que m'interessaven per a conèixer els orígens del patrimoni de Marià de Cabanes; però el conegut basta per a comprovar com al

23. AB, Lligall *Familia Cabanes. Ordenes, Maestranza y distinciones*. L'informador de Vic al·ludit havia localitzat el registre del baptisme de Segimon, datat a Vic el 23 d'agost de 1697. Marià de Cabanes i Coma, i després, especialment, el seu hereu, es dedicaren a aplegar el màxim de documentació possible relativa a personatges que haguessin tingut el cognom Cabanes; tot fent copiar armoriais i cercant documents a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i també a París («Nobiliaire Universel de France»); per a al·legar-ho posteriorment als expedients familiars. Un dels personatges que els cridà l'atenció fou Philippe de Cabanes, capità general del Principat els anys 1773-1777; amb qui no tenien cap mena de parentiu, contràriament al que s'afirma a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 4, Barcelona, 1973, p. 48.
24. AB, Lligall citat a la nota 24: certificació de l'any 1720 pels que foren els seus professors i alguns condeixebles.
25. AB, *Id.*, títol imprès expedit per la Universitat de Tolosa a «Sigismundus Cabanes, vicensis in Catalaunia».
26. AB, *Ibid.*, al·legacions jurídiques que féu en el plet que enfrontava la Universitat d'Hostalric i Hilari Saleta (pagès de Sant Hilari Sacalm) i sa mare (1732).
27. AB, Lligall *Datos*, citat. En aquesta lletra Segimon Cabanes hi escriu que «*la casa deu més del que val, y penso que lo no aver-se pagat los censals a què està obligada és causa de haver estat miserables tots los que la han abitada*». Havia pertangut a sa mare, que morí sense testament.
28. Arxiu de la Corona d'Aragó (= ACA), Reial Patrimoni, Mestre Racional, vol. A-403, s.f., corresponent al fogatge de 1497; en el qual consta, a Solsona, «*En Coma, ferrer*».
29. R. PLANES i ALBETS: *Notes sobre les monedes de Solsona (1599-1615)*, «Acta Numismàtica», 15, Barcelona, 1985, p. 222 (annex III).

llarg del segle XVII, mentre alguns es mantingueren com a menestrals d'«*art de foc*» (ferrers o canoners), d'altres es dedicaren a les lleis (notari i, preferentment, doctor en drets). Antoni, fill de Sebastià, conservà l'ofici de ferrer; es casà amb la filla d'un notari i el seu fill Bernat fou notari, i el nét doctor en drets. Jeroni, germà d'Antoni. Tingué quatre fills i dues filles. El primogènit Jeroni Coma i Querol (+ 1708), fou doctor en drets (i també l'hereu d'aquest); el segon i el tercer (Esteve i Tomàs) foren preveres i «doctors» (versemblantment en teologia)³⁰ i el fill petit, Francesc Coma i Querol (+ 1719), avi matern de Marià de Cabanes, es mantingué en l'ofici de canoner del pare. La seva filla, emperò, la casà amb l'esmentat doctor en drets Segimon Cabanes. Hi ha, per tant, una reiterada afecció per la dedicació professional a les lleis, en el marc d'un clar procés d'ascens social; la qual cosa no pot estranyar atesa la quasi-noblesa que portava aparellada una tal titulació en la societat de l'època.³¹

En aquest procés d'ascens social, les tres branques dels Coma considerades anaren fornint el seu patrimoni; format sobretot per terres. La decidida voluntat per part d'alguns dels seus membres que aquest patrimoni no es desfés, manifestada mitjançant la creació de fideïcomisos i l'endogàmia, determinaria que pervingués en la seva major part a Marià de Cabanes i Coma. Els doctors en drets contribuïren notablement al seu augment, però comptant ja amb unes bones bases aconseguïdes pels menestrals. En aquest sentit, destacà sobretot el canoner Jeroni Coma i Alzina (+ 1700). Ell fou qui adquirí dos dels masos més valuosos del patrimoni: la Rebollosa, a partir del 1664, i Mas del Forn, a partir del 1673 (amb els repetitius processos d'endeutament pagès, censals, vendes a carta de gràcia, etc.);³² que cedirà a masovers.³³ També participà en arrendaments dels drets dominicals del duc de Cardona.³⁴ El fill que el seguí en l'ofici, Francesc Coma i Querol (+ 1719), familiar de la Inquisició, se'n perfilà també com un menestral que desplega la seva activitat econòmica més enllà de la pròpia professió; formant, per exemple, societats dedicades al comerç de «*robes y mercaderies*» a les quals aportava el capital i l'altre soci, essencialment, el treball.³⁵

La voluntat que el patrimoni no s'escampi és palesa en el notari Bernat Coma (+ 1714). Al testament que féu l'any 1711, quan el seu fill, el doctor en drets Ber-

30. Arxiu Diocesà de Solsona (= ADS), Processos, 2049, arbre genealògic de la descendència del canoner Jeroni Coma.

31. Vid. P. MOLAS i RIBALTA: *L'orgull social de la petita burgesia a l'Antic Règim: la «cascada del menyspreu»*, «L'Avenc. Revista d'Història», núm. 38, Barcelona, abril 1981, pp. 52-55 (52); i un comportament semblant a J.M. TORRAS i RIBÉ: *Evolució social i econòmica d'una família catalana de l'Antic Règim. Els Padró d'Igualada (1642-1862)*, Barcelona, 1976, pp. 51-53.

32. APS, N.S. Jaume Fòrnols, Manual de 1766, ff. 640r.-699v. (relació d'escriptures) i AB, *Patrimoni Cabanes*, ff. 89r.-100v. (*id.*).

33. APS, N.S. Ramon Vallonga, Manual de 1683, ff. 96r.-97r. (contracte de masoveria de Mas del Forn).

34. APS, N.S. Bernat Coma, Manual de 1669-1670, s.f. (8-X-1670).

35. APS, N.S. Ramon Vallonga, Manual de 1694, ff. 9r.-10r. i Manual de 1696, ff. 23r.-24v. Les 600 lliures que hi aportà l'any 1694 han passat a ésser 1401 ll. 10 s. 1 d. en passar comptes el 1696. Fou nomenat familiar de la Inquisició el 4 de maig de l'any 1701 (AB, *Lligall Família Coma*).

nat Coma i Caballol (+1710) era mort, féu hereva la seva néta Antònia Coma i Abadal, bo i creant un fideïcomís a fi d'evitar que «no pugua vendre, empenyar ni en manera alguna alienar cosa alguna»; i deixant ordenat que «lo qui casarà ab la hereva mia hage y dega pendrer lo nom y armas de ma casa de Coma»³⁶ —afirmació, la darrera, que pot fer pensar que aquesta branca dels Coma, primera en ordre de primogenitura, disposés d'algun petit títol de noblesa, del qual no en tinc prova; el més versemblant, però, és que no passi d'ésser una clara manifestació d'orgull social d'un sector que festeja i es mou enmig de la petita noblesa local—.

Al capdavant, el pubill del notari Bernat Coma hom no l'anà a cercar a una altra família, ni fou, pròpiament, un pubill; ja que la seva hereva es casà l'any 1717 amb el doctor en drets Josep Coma i Monjo (+1757). A aquest li havien pervingut els béns del seu avi patern, el canoner Jeroni Coma i Alzina, que havia creat un fideïcomís en testar l'any 1689;³⁷ i fou l'hereu del seu pare, el doctor en drets Jeroni Coma i Querol, que també havia establert un fideïcomís al seu testament del 1708.³⁸ D'aquesta manera, tant els mecanismes legals com l'endogàmia es posaren al servei de la continuïtat patrimonial familiar.

Aquest matrimoni, emperò, no tindria fills; i Josep Coma i Monjo, morta ja la seva muller, quan l'any 1752 féu testament³⁹ volgué trencar amb aquests mecanismes, ja que hi nomenà hereva universal la Confraria de Ntra. Sra. del Claustre de Solsona.⁴⁰ És un testament interessant, d'un clar regust medieval i impropï del segle. Nomenava marmessors els administradors de la confraria esmentada, ultra un canonge de Solsona i un frare dominic; ordenant-los que es continués l'obra de la nova capella de la confraria segons les pautes que els marcava, on s'hauria de construir una gran tomba per a ell i la seva esposa. Fixava diverses misses que s'hauria de celebrar a Solsona i, també, a Betlem i Jerusalem; alguns llegats a eclesiàstics, mil lliures i la meitat d'un celler a la seva cosina Margarida Coma i Gavaldà i quatre-centes al fill d'una altra cosina, Maria Coma, casada amb un candler de Guissona.

La reacció de l'altra branca dels Coma, al·legant l'existència dels fideïcomisos, no trigà molt, de manera que l'any 1755 Josep Coma i Monjo redactà uns codicils anul·lant els llegats fets als parents de Guissona i el de mil lliures a Margarida Coma, la qual, retreia Josep Coma i Monjo, «de algun temps a esta part ha introduït causa en la Real Audiència del present Principat de Catalunya contra mi y de mos béns».⁴¹

36. APS, N.S. Ramon Vallonga, *Testaments*, ff. 244r.-246v. (8-V-1711).

37. ADS, Processos, 2049, atorgat el 4-IV-1689 en poder del N.S. Bernat Coma.

38. ADS, *Id.*, atorgat el 12-X-1708 en poder del N.S. Bernat Coma.

39. APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Testaments del any 1756 al any 1761*, ff. 68r.-112r. (23-X-1752).

40. Sobre aquesta confraria religiosa, de molta incidència social a la ciutat, hom pot consultar R. RIU y CABANAS: *Memoria histórica de la imagen de Nuestra Señora del Claustro que se venera en la iglesia catedral de Solsona*, Lleida, 1891 i A. LLORENS SOLÉ: *La Mare de Déu del Claustre de Solsona. Imatge, devoció, santuari*, Solsona, 1966.

41. APS, *Id.*, vol. nota 39 (3-XI-1755).

L'any 1757 morí Josep Coma i Monjo⁴² i el plet prosseguí a la Reial Audiència entre els administradors de la confraria, d'una banda, i Margarida Coma i Gavaldà i Agustí Ferrer i Coma, de l'altra.⁴³ El 6 de febrer de 1765 hi hagué una primera sentència i el 9 d'octubre de 1766 la segona i definitiva, confirmant l'anterior;⁴⁴ en virtut de la qual el patrimoni vinculat passava a l'hereu de Margarida Coma i Gavaldà (+ 1765), el doctor en drets Marià de Cabanes i Coma; la resta, a la Confraria del Claustre.

Tenint present que els Coma, a cavall dels segles XVII-XVIII, són plenament integrats en l'oligarquia local, és interessant de fer notar que en la crisi de 1705-1714 tot indica que s'arreglaren al costat de la sublevació contra Felip V. En l'aixecament de Solsona —després de la indecisió inicial— i les comarques veïnes hi participà directament un doctor en medicina de la ciutat, Joan de Miquel (alhora, fillastre i marit de sengles dones de la família Coma), qui amb partides de gent recorregué la Segarra, el Solsonès, el Berguedà i la zona de Cardona exigint l'obediència a Carles III; i els Coma, al costat d'altres doctors i elements de la petita noblesa local, encapçalaren la lluita contra els franco-castellans.⁴⁵ Això no obstant, ja l'any 1720 els retrobem al govern municipal.⁴⁶

c) SEGIMON CABANES I RIERA (1697-1758)

A Solsona el doctor en drets Segimon Cabanes, atesa la seva professió d'advocat i el seu casament amb Margarida Coma,⁴⁷ s'integrà en l'oligarquia local i deixà d'exercir d'advocat a l'Audiència. Sabem que ho era des de l'any 1729, ja que ho al·legà força anys després, el 1751, en queixar-se que el corregidor de Cervera li hagués llevat el «*distinctivo honor*» del «*porte de espada*».⁴⁸

42. APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Inventaris y encants del any 1752 fins al any 1761*, ff. 104r.-145r. (inventari dels seus béns) i ff. 146 i 154r.-200v. (encant dels béns, tot ordenat pels marmessors). Fins la sentència definitiva els marmessors-administradors de la Confraria del Claustre tenen cura del patrimoni en litigi; l'any 1758 n'arrenden les terres (1-3 anys) per un valor total de 1865 ll. 16 s. 8 d. (APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Manual de 1758*, ff. 45r.-72v.).

43. ADS, Processos, 2049, procés imprès amb les al·legacions jurídiques dels marmessors-administradors (1764).

44. APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Manual de 1766*, ff. 640r.-649v. (lliurament de les escriptures).

45. El 6 d'abril de 1706 el Consell de Solsona rebé petició d'ajut per a trencar el setge de Barcelona, i el sometent que tot seguit es formà tenia entre els seus membres més destacats «*los nobles señors don Domingo de Rovira, don Antonio de Bordons; los magnífichs Bernat Coma, Josep Llobet, Pau Alinyà, Joseph Lluch, en drets doctors; y Esteve Pons, Carlos Raygada, en medicina doctors; y lo señor Joseph Coma, fill del magnífich en drets doctor Gerònim Coma*» (AMS, Llibre 50, f. 57r.).

46. Josep Coma i Monjo el 1720-1722 és regidor de la jurisdicció episcopal (ACA, Audiència, 177).

47. Els capitols matrimonials se signaren el 10 de febrer de 1733, en poder del N.S. Tomàs Llorens (AB, *Patrimoni Cabanes*, f. 5r.); però no els he poguts localitzar.

48. ACA, Audiència, Consultes, 471, ff. 54v.-55v. Fou admès com a advocat de la R. Audiència el 24 de gener de 1729 i, atès això, es manà al corregidor de Cervera que no el privés de portar espasa.

L'ofici l'exercí a Solsona, on es formà el seu patrimoni personal al llarg del quart de segle que hi visqué. L'inventari dels seus béns i el testament corresponent palesen que hi reeixí.⁴⁹ Al testament, féu un repàs dels seus béns, esforçant-se a diferenciar-los dels de la seva muller: un hort del terme de Solsona, comprat el 1737; la meitat del capmàs Puigdedó de Ceuró, comprat el 1740; una cabana i vinya del terme de Solsona, comprat el 1740; el mas Frer, unit a Capmàs i Puigdedó, comprat el 1742; el dret de lluir el mas de N'Alberuc, unit al de Sant Tirs de Pinell, comprat el 1743; el mas Graus de Terrassola, comprat el 1750; ultra algunes compres i lluïcions de censals, obres fetes als masos, a la casa de Solsona, etc. Hi especulava també que aquestes compres s'havien revaloritzat «*per lo augment de las terras*».

La via seguida en aquestes adquisicions de terres havia estat la tradicional en aquests sectors urbans privilegiats: la participació en processos d'endeutament de la pagesia comarcal, sia en les seves fases inicials,⁵⁰ sia ja quan eren molt avançats. L'exemple del mas Graus (parròquia de Terrassola i terme del castell de La Llena) és força aclaridor. Els Graus posseïen el mas del seu nom pel cap baix des de mitjan segle XVI. Durant la primera meitat del segle XVIII aquesta família pagesa s'ha d'endeutar d'una manera creixent (pagament de dots, quitació de censals antics, *socórrer les seves necessitats*, etc.) i troben en el notari Josep Lluch i Azamor i, sobretot, en el seu fill Anton —baró de Matamargó— uns prestadors fàcils per la via dels censals o la venda d'una part dels fruits anualment collidors al mas. L'any 1750 l'endeutament ja no ofería altra sortida que la venda del mas. El comprà per 1500 lliures Segimon Cabanes a Francesc Albets (a) Graus i el seu fill;⁵¹ i el mateix Segimon Cabanes tingué cura de pagar els deutes: el 17% de les 1500 lliures es destinà a pagar dots dels anys 1719, 1734, 1738 i 1741; el 34,27% per a deutes (sobretot una onzena dels fruits del mas) de 1725 i 1736; i el 48,05% restant per a lluir censals creats els anys 1734-1744. El 81% d'aquests deutes els Graus els tenien amb l'esmentat baró de Matamargó; a qui, òbviament, no interessà de tenir més terres. Quatre dies després de la compra del mas, Segimon Cabanes ven al baró una prestació anual de 42 quarteres de segolós que havia comprat per 1764 lliures l'any 1742 a un pagès de Castell Vell.⁵²

En el cas del capmàs Puigdedó, de Ceuró, comprat a mitges amb la seva muller; l'endeutament pagès reculava a 1711, quan el canoner Francesc Coma prestà 912 ll. 10 s. als tutors de l'hereu del mas El Soler de Pinell, amb un censal. Per a pagar-ne les pensions anuals li assignaren els fruits anualment collidors al cap-

49. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Testamenta et codicilla ab anno 1746 usque 1761 inclusive*, ff. 209r.-213v. (17-VIII-1758) i *Inventaria et encantus ab año 1746 usque 8 februaryi 1765 inclusive*, ff. 135r.-145v. (22-IX-1758).

50. Podria ésser-ne un exemple el préstec de 1764 lliures que féu l'any 1742 al pagès Jaume Colomés, del mas Colomers (Castell Vell). Fins a tornar els diners, anualment havia de donar-li 42 quarteres de segolós (APS, N.S. Domènec Aguilar, *Manual de 1749*, f. 99. L'escriptura correspon al pagament de 210 quarteres endarrerides).

51. APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Manual de 1750-1751*, ff. 111v.-118v. (7-IV-1750).

52. APS, N.S. Jaume Fòrnols, *Manual de 1750-1751*, ff. 120r.-122r. (*Supra*, notes 50 i 16).

màs. Posteriorment Segimon Cabanes hi féu obres, el cost de les quals engrosiren el deute. L'any 1740 el pagès Joan Soler se'l ven al matrimoni Cabanes i Coma per l'import d'aquests deutes.⁵³

Pel seu testament sabem que controlava amb cura les rendes que li proporcionaven les terres (portant un «llibre ahont noto los grans de las heretats») i un parell de contractes de masoveria de l'any 1757, referents a Puigdedó i Viladebaix,⁵⁴ ens palesen el control que exercia damunt els masovers. En ambdós casos es tracta de contractes molt elaborats, amb referències al conjunt del cicle agrícola, conreus, bestiar, aviram, bosc, etc.; inclouen pactes explícitament punitius en el cas que el masover contravingui el concordat («per evitar los frauds y danys que se han experimentat ab altres masovers») i hi ha una clara preocupació per les tècniques i utilatge (els dóna cada any «una rella bergadana», les característiques especials de la qual són desconegudes). Corresponen al tipus de contracte que exemplifica millor l'enduriment de les condicions a què s'han de sotmetre els masovers al llarg del segle a la comarca.⁵⁵

Del seu matrimoni amb Margarida Coma, Segimon Cabanes tingué quinze fills, però quan morí l'any 1758 només n'hi havia sis de vius: quatre filles i dos fills, Marià i Segimon (1755-1772).⁵⁶ A Marià, a qui nomenà hereu universal fideïcomissari, li manà que mantingués el seu germà Segimon, pagant-li els estudis de «lleys o theologia o cànon, en la Universitat de Cervera». L'any 1772 es doctorà en filosofia a aquell centre i hi començà un curs de teologia que no pogué acabar a causa d'una mort prematura.⁵⁷ De les quatre germanes, dues foren monges, una restà donzella i l'altra es casà amb el notari de Solsona Anton Aguilar.⁵⁸

La seva vídua Margarida Coma visqué fins l'any 1765. Havia estat hereva del canoner Francesc Coma⁵⁹ i, a més, com s'ha dit, s'acabaria guanyant el plet que inicià contra les disposicions testamentàries de Josep Coma i Monjo, amb la qual cosa transmeté el béns d'aquest que eren vinculats al seu fill Marià; el qual nomenà hereu universal al testament que féu el mateix 1765.⁶⁰

53. APS, N.S. Jaume Fòrnols, Manual de 1739-1740, ff. 189r.-192v.

54. APS, N.S. Jaume Fòrnols, Manual de 1757, ff. 64r.-65v. i 111r.-113v.

55. R. PLANES i ALBETS: *Sistemes d'explotació agrícola indirecta al segle XVIII. Alguns resultats d'un sondeig als protocols de Solsona*, «Primer Congrés d'Història Moderna...», vol. 1, pp. 371-379.

56. Arxiu Parroquial de Solsona, *Baptismes* 8, f. 112 i *Òbits* 5, f. 48v.

57. AB, Lligall citat a la nota 23.

58. AB, *Patrimoni Cabanes*, f. 5v. i R. PLANES i ALBETS: *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*, Barcelona, 1985, p. 134.

59. L'any 1713 Francesc Coma féu un testament (APS, N.S. Ramon Vallonga, *Testaments*, ff. 266r.-268r.), però el definitiu l'atorgà el 7 de febrer de 1719 en poder del N.S. Josep Lluch (AB, *Patrimoni Cabanes*, f. 14r.), el qual no he pogut localitzar. Ara bé, per APS, N.S. Domènec i Anton Aguilar, *Capbreu de Solsona*, f. 158, sabem que Margarida Coma fou la seva hereva.

60. El 10 de juny de 1765, en poder del N.S. Jaume Fòrnols (AB, *Patrimoni Cabanes*, f. 14r.); però no s'ha pogut localitzar.

d) MARIÀ DE CABANES I COMA (1736-1789)

Essent l'amo de la major part del patrimoni que els Coma havien anat acumulant, Marià de Cabanes i Coma esdevingué durant la segona meitat del segle XVIII un dels terratinents solsonins més puixants. Integrat en l'oligarquia local, potencià aquest patrimoni i no es deturà fins assolir l'ennobliment; que sembla haver-lo arribat a obsessionar.

Anà a estudiar a la Universitat de Cervera, on es graduà de batxiller en lleis el 4 de setembre de 1761; amb força èxit, segons que sembla, ja que quatre dies després el secretari d'aquell centre li comunicà, per ordre del canceller, que potser se li atorgaria «*el encargo de presidente de Conferencia en la Facultad de Leyes*» en l'elecció que s'havia de fer properament. El 13 d'agost de 1763 es doctorà en lleis a la mateixa Universitat, i els anys següents es traslladà a Barcelona. El 18 de juliol de 1765 el Reial Acord de la Reial Audiència el reconegué com a advocat.⁶¹

L'any 1766 encara era domiciliat a Barcelona, ben segur per a seguir el plet que tenia a l'Audiència contra els administradors de la Confraria del Claustre de Solsona pels béns de Josep Coma i Monjo; la sentència definitiva del qual, com s'ha dit, es donà aquell any. Però molt probablement ja aleshores es mogué entremig dels advocats i administradors del patrimoni del Duc de Cardona que hi havia a Barcelona; contactes que després li haurien servit per a ésser nomenat assessor ducal a Solsona. En relació amb això és versemblant de posar-hi la compra d'una cabana amb nou quarteres de terra del terme de Solsona que va fer des de Barcelona estant el 13 de maig de 1766, «*com a concessionari del dret de fadiga competent a l'Exm. Duch de Cardona*».⁶²

L'any següent ja era domiciliat a Solsona⁶³ i a principis de 1768 adquirí la meitat d'una casa per a engrandir les dues que heretà, on viuria.⁶⁴ El 1769 es casaria amb la barcelonina Josepa Escofet i Roger,⁶⁵ filla de Josep Escofet i Matas, escrivà de cambra de l'Audiència, i Eulàlia Roger. Els Escofet eren originaris de Figueres i disposaven del privilegi de ciutadania honrada que l'any 1728 Felip V havia concedit a Francesc Escofet, avi de Josep Escofet i Matas.⁶⁶ Els Matas també eren originaris de Figueres i, semblantment, l'any 1712 el botifler Francesc

61. AB, Lligall *Familia Cabanes. Órdenes, Maestranza y distinciones*.

62. APS, N.S. Domènec Aguilar, Manual de 1766, ff. 173r.-176r. El preu és 150 lliures.

63. AMS, Llibre 57. Repartiment cadastral de 1767, on consta per primera vegada.

64. APS, N.S. Domènec Aguilar, Manual de 1768, ff. 19v.-21v. (compra) i ff. 22r.-24v. (repartiment amb l'altre comprador). Vid. APS, N.S. Domènec i Anton Aguilar, *Capbreu de Solsona*, f. 158.

65. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (= AHPB), N.B. Damià Mas i Sala, Manual de 1768-1769, ff. 40r.-46r. Capitols matrimonials, signats el 13-XI-1769. El dot de la seva dona fou de 2800 lliures, ultra mobles i roba.

66. AB, Lligall *Datos*, citat. Se li reconeixia a Josep Escofet que l'any 1702 assistís a les corts «*como síndico de la referida villa de Figueras y que siempre se distinguió en mi real servicio, procurando acreditar su especial fidelidad, por lo que en las turbaciones pasadas padeció varios contratiempos*».

Matas obtingué de Felip V el títol de cavaller.⁶⁷ De l'altra banda, els Roger eren ciutadans honorats de Barcelona des de l'any 1679.⁶⁸ Entroncava, per tant, amb una família socialment afí, de la qual només el separava el fet que no disposés encara de cap mena de titulació nobiliària.

A Solsona hi exercí la seva professió, convertint-se en el principal defensor dels interessos del duc. El 7 de juny de 1768 fou nomenat el seu assessor ordinari a la ciutat i a les batllies i castells annexos,⁶⁹ càrrec que exerciria tota la seva vida i en funció del qual figura a les capbreuacions, conflictes amb el duc, plets, etc. Durant una vintena d'anys és present arreu en la documentació, com a resultat de la influència que aconsegueix a la ciutat. El 1767 i 1775 serà «*personero del común*», el 1772 és administrador de la Confraria de la Soledat,⁷⁰ el 1778 l'Ajuntament el nomena administrador de l'Hospital de Pobres, on també era present la seva muller⁷¹ i el 1780 sabem que és nomenat promotor fiscal del bisbat de Solsona.⁷² Entremig de la comesa d'aquests càrrecs, treballa d'advocat per a particulars i, sobretot, millora el patrimoni i s'esforça a aconseguir l'ennobliment.

La terra continuà centrant el màxim interès econòmic de Marià de Cabanes. L'any 1769 adreça una lletra a la Reial Conferència Físico-Experimental de Barcelona indicant que era «*sumamente inclinado a la agricultura*» i amo de «*muchos mansos y heredades de dilatada extensión y de notables circunstancias para poner en execución los experimentos de la física experimental que tiene mira a la multiplicación de trigos y otros granos, plantío de bosques, frutales, praderías y cría de ganados de toda especie*». Sol·licitava d'ésser admès com a membre de la Direcció d'Agricultura; i el mateix any rebé la resposta afirmativa. El 29 d'abril agrai el nomenament i demanà informació sobre llibres d'agricultura i els autors principals; i sobre la forma de remetre els experiments que portés a terme. Afirmava que disposava d'una mena de blat «*que a más de la espiga principal salen 9 ó 10 espigas pequeñas al lado, en tanto que componen una espiga de magnitud extraordinaria; y en tierra buena y fresca dará más de 60 por uno; del qual trigo se llevó el Dr. Dn. Miguel Bernades, botánico de S. Magd., el año pasado, por el Jardín Real de Madrid, siete u ocho espigas, y espero me escribirá el progreso hará en aquel país*». ⁷³ És interessant aquest contacte amb el botànic Bernades — del qual no tinc altra notícia—; però és obvi que aquest blat que donava el seixan-

67. AB, *Íd.* Se li reconegué que l'any 1705, essent «*juez de la villa y baylia de Figueras, fuisteis preso por los enemigos y conducido a las cárceles de Barcelona, donde estuvistes hasta el año de mil setecientos y siete, que lograisteis juntaros con las tropas del Duque de Noalles, bajo cuyas órdenes hizisteis todas las campañas hasta el sitio de Gerona, en que os nombré por juez de ella*».

68. AB, *Íd.*, el doctor Lluís Roger fou qui l'obtingué.

69. AB, Lligall *Família Cabanes. Órdenes*, citat.

70. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Manual de 1772*, f. 138r.

71. Francisco de ZAMORA; *Diario de los viages hechos en Cataluña*, Barcelona, 1973, p. 146.

72. Tots els nomenaments a AB, Lligall citat a la nota 69.

73. Arxiu de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, Expedients Acadèmics, Expedient de M. de Cabanes i Coma. L'únic que s'hi conserva són aquestes dues lletres; segons que m'indicà l'any 1982 el Sr. Josep Iglésies i Fort, que em va atendre més que bé.

ta per u no podia ésser altra cosa que un estrany miratge, tenint presents els rendiments assolits en l'època.⁷⁴

De l'activitat que Marià de Cabanes endegà a la Direcció d'Agricultura se'n sap ben poca cosa. Josep Iglésies l'inclou en un grup de membres de la institució que hi ingressaren coetàniament i poca cosa hi van fer.⁷⁵ Força anys després, el 1786, se li va demanar que tingués cura d'informar «*por lo que mira a essa parte de la Provincia y sus comarcas*»;⁷⁶ però no sembla que ho arribés a fer.

Aquestes afeccions agraristes, tan pròpies del segle, més que no pas a la teoria o els experiments puntuals, les adreçà a prémer les possibilitats del seu patrimoni rural, i, sobretot, les traduí en la consecució del que ell mateix anomenava el *poble* de La Rebollosa. Aquest mas, situat a uns 4 Km. de Solsona, segons els capbreus tenia uns dos-cents jornals de terra⁷⁷ i, com s'ha vist, l'havia comprat el canoner Jeroni Coma. A partir del 1771 hi endegà una àmplia rompuda i l'edificació de dotze cases o habitatges per a dotze famílies de masovers. L'any 1771 obtingué el permís del duc per a bastir-hi una primera casa i el 1778 el de les onze restants; de manera que l'any 1780 ja era conclòs tot i hi habitaven els parcers.⁷⁸ Al seu testament, Marià de Cabanes assenyala que hi invertí unes deu mil lliures.⁷⁹

La consecució d'aquesta iniciativa, que li valdria el títol de cavaller el 1781,⁸⁰ anà força associada als seus afanys d'ennobliment. El 1774 havia aconseguit el privilegi de ciutadà honorat de Barcelona⁸¹ i en el decurs del mateix any demanà el de cavaller; obtenint la resposta «*que era muy reciente la gracia de ciudadano honrado (...) y que haciendo nuevo mérito (...) acudiese a su tiempo, que se le concedería la gracia que solicitava*».⁸² Segons que assenyalaria l'any 1780, fou el baró de Serrai qui li suggerí de «*hazer una poblacion*» a La Rebollosa; amb la qual cosa obtindria el títol. Abans de tirar-ho endavant presentà un memorial en

74. Sobre els rendiments a la comarca hom pot consultar R. PLANES i ALBETS: *Conreus, collites i rendiments a la segona meitat del segle XVIII (1751-1808): les terres rectorals i la primícia parroquial de Bergús (Veinat de Cardona)*, «Cardener», 2, Cardona, 1985, pp. 151-208 (182-184).

75. J. IGLÉSIES FORT: *La Real Academia de Ciencias Naturales y Artes en el siglo XVIII*, Barcelona, 1964, p. 108.

76. AB, Lligall *Familia Cabanes. Órdenes*, citat. Lletra de Jacobo María Spinosa datada a Barcelona el 9 de setembre de 1786. En tractar sobre els Barba, recull la presència de M. de Cabanes a la Direcció d'Agricultura l'any 1786, Pierre VILAR: *Un fonds catalan aux Archives Nationales Françaises: les Fonds Barba*, «Miscel·lània Pau Vila», Granollers, 1975, pp. 501-517 (509).

77. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Capbreus de Llobera, Castellvell y Ladurs*, ff. 57r.-58r.

78. AB, *Patrimoni Cabanes*, f. 99 i *supra* nota 77.

79. APS, N.S. Anton Aguilar, *Manual de 1789*, ff. 205v.-213r.

80. ACA, Audiència, Privilegiorum, 991, ff. 449v.-453r. Recull aquesta referència Pierre VILAR: *Catalunya dins l'Espanya moderna*, III, Barcelona, 1966, pp. 105 i 202. A partir de l'obtenció del títol féu precedir el cognom Cabanes amb el *de*. El fet que el mèrit principal sigui la creació d'una «població», sintonitzava plenament amb els plantejaments que en aquest sentit tenien els grups d'il·lustrats espanyols. *Vid.* també M.A. CILLERUELO UZQUIZA: *Ennoblecimiento de Cataluña en el siglo XVIII (1700-1808)*. «Primer Congrés d'Història Moderna...», vol. 2, pp. 233-241 (236-237).

81. AB, Lligall *Datos*, citat.

82. AB, *Id.*

el qual qüestionava si seria així, i, alhora, demanava que el títol li fos expedit gratuïtament; ateses les despeses que faria a La Rebollosa. La resposta fou positiva i endegà la rompuda; acabada la qual obtingué el títol de cavaller, encara que el que pretenia era el de cavaller noble.⁸³

Encara que la dèria de l'ennobliment, reforçada durant la centúria a Catalunya sota les directrius castellano-borbòniques,⁸⁴ és clar que fou present a l'hora d'endegar la rompuda de La Rebollosa; no ho és menys que hi havia també interès per participar més àmpliament en les rendes provinents de la terra. A més de la rompuda, l'adquisició de terres seguí motivant aquest representant de la petita noblesa local. L'any 1771 comprà el mas La Sala de Llobera, per 4721 ll. 6 s. 1 d. més una peça de terra del terme de Solsona,⁸⁵ el 1770 havia comprat el dret de lluir el mas Sant Tirs de Pinell,⁸⁶ el 1784 comprà una peça de terra del mateix terme de Solsona;⁸⁷ a més d'arrodonir compres de terres que li havien pervingut i haver-se de tenir presents «*las milloras fetas en las heretats*».⁸⁸ El 1788, l'any anterior al seu òbit, comprà poc més de cent jornals de terra del poble d'Almacejles (Segrià) al notari de Barcelona M. Serra i Vidal, per 2500 lliures.⁸⁹ Hi féu construir una casa i plantar olivers; però, quan encara no feia un any de la compra, «*per expedició de mos negccis*», s'ho va vendre a un pagès de Granyena (Segarra).⁹⁰

L'inventari dels seus béns, fet després de l'òbit, enregistra que al conjunt dels set masos que tenia hi havia dipositades, seves, més de set-centes quarteres de cereals; xifra que pot donar-nos una mesura aproximada del que li reportaven anualment, ultra el bestiar i aviram.⁹¹ Eren menats per masovers «*a mitges planes*» i l'únic contracte de què dispo es manté essencialment en la línia d'un instrument molt elaborat i estricte, ja seguida, com vèiem, en els signats pel seu pare Segimon.⁹²

Contrastant amb l'interès per les terres, tot indica que Marià de Cabanes no se sentí gens atret per la compra de censals. L'inventari (1789) només n'enregistra un —creat l'any 1712— i si als protocols notariais hi apareix en aquest sentit, és

83. AB, *Ibid.* També, Archivo Histórico Nacional, Consejos Suprimidos, *Catálogo alfabético de los documentos relativos a Hidalguías*, Madrid, 1920, p. 26: privilegi de Ciutadà Honrat obtingut el 18 de setembre de 1774 (Llg. 8961/53 i Llg. 18680/4) i, sobre el de Cavaller, del 2 d'agost de 1781 (Llibre 2773, f. 68, Llg. 8963/85 i Llg. 18667/18). El seu hereu, Josep Marià de Cabanes i Escofet, obtindria el 2 de juny de 1795 el privilegi de Noble (*Id.*, Llibre 2374, f. 14 i Llgs. 20074/2 i 18659/21). Dec aquestes referències al Dr. P. Molas Ribalta.

84. J.M. TORRAS i RIBÉ: *Els municipis catalans, op. cit.*, pp. 243-246.

85. APS, N.S. Domènec Aguilar, *Manual de 1771*, ff. 85r.-88r. i 217r.-222r.

86. AB, *Patrimoni Cabanes*, f. 115r.

87. APS, N.S. Domènec i Anton Aguilar, *Capbreu de Solsona*, f. 159r.

88. Segons que assenyala al seu testament, de l'any 1784; *supra*, nota 79.

89. AHPB, N.B. Francesc Just i Verde, *Manuale decimum instrumentorum*, ff. 241r.-245v.

90. APS, N.S. Anton Aguilar, *Manual de 1789*, ff. 124v.-126v. El preu és 2882 lliures.

91. APS, *Id.* vol., ff. 243r.-259v.

92. APS, N.S. Anton Cantons, *Manual de 1766*, ff. 102r.104v. Correspon a Mas del Forn i és de l'any 1766, quan M. de Cabanes encara era domiciliat a Barcelona.

per a cancel·lar els que havien comprat els seus avantpassats.⁹³ En canvi, sí que invertí en altres camps. L'inventari indica que participava en dues «companyies». Una l'havia creat amb Anton Soler, *comerciant* de Solsona, sobre una «*fàbrica de aiguardent y molí de oli*».

L'altra companyia era de més embalum i la conec millor. Havia estat creada l'any 1767 per Marià de Cabanes; Llucià Aguilar, doctor en medicina; Joan Colillas, notari; Domènec Aguilar, notari; Josep Fòrnols, notari; Anton Bordons, pintor; Josep Soler i Vilardaga, paraire i *comerciant*, tots de Solsona; i Blasi Berenguer, pagès de Mollerussa (Segrià). Partí d'un capital inicial de 6500 lliures, de les quals M. de Cabanes n'hi aportà 500, i començà dedicant-se a comerciar amb ferro (sembla que provinent d'Andorra), acer portat de Barcelona i claus (sembla que en la seva major part de Solsona).⁹⁴ L'agent era el paraire Josep Soler i Vilardaga, i Blasi Berenguer controlava la botiga que la companyia tenia a Mollerussa, des d'on es feien arribar els productes a diversos llocs de les comarques de la Noguera, les Garrigues, l'Urgell, la Segarra i el Segrià, sobretot; és a dir, l'àrea ponentina del Principat. Des de Solsona es gestionaven també vendes a la mateixa ciutat i Cardona. La mateixa companyia es dedicaria també al sector tèxtil, comprant llana i cànem (no hi ha notícia de cotó) i fent-los teixir a Solsona. Les teles eren venudes a la «Companyia de Barcelona a Índies», de comerç privilegiat, i a l'exèrcit. A Barcelona gestionava les vendes Miquel Francesc Pujol, que mantenia una sovintejada correspondència amb el notari Domènec Aguilar sobre fluctuacions de la demanda de peces, compra d'acer tramès a Solsona, subhasta d'arrendaments de drets dominicals dels Cardona a la capital, conflictes que Pujol tenia a la baronia de Pinós i que mirava de solventar-li el notari Aguilar, etc. Sobre aquesta companyia, l'inventari dels béns de Marià de Cabanes només deia que en restava creditor de la quantitat de 221 ll. 12 s. 4 d., ja que ell mateix havia cobrat temps enrera el que mancava fins a arribar a les 500 ll. que hi posà inicialment. Pot fer pensar això que mai no hi havia invertit cap altre diner, encara que no n'hi ha certitud; però sembla que la seva participació en la companyia hauria estat marginal.⁹⁵

L'inventari dels béns també ens permet de conèixer la seva biblioteca, que era força abundant. Tenia 560 títols, quantitat que depassa àmpliament la mitjana de les biblioteques dels advocats barcelonins coetanis, que era d'uns 350.⁹⁶ Ara bé, a l'hora de considerar una biblioteca sempre cal plantejar-se si es tracta d'un seguit de llibres que han estat comprats o heretats, o si, més que no pas una bi-

93. Per exemple, APS, N.S. Anton Aguilar, Manual de 1780, ff. 286v.-287r. Comprat l'any 1681 per Jeroni Coma.

94. Durant el segle XVIII les produccions metàl·lúrgiques foren les més destacades a aquesta ciutat (Cf. R. PLANES i ALBETS: *L'activitat industrial a Solsona durant el segle XVIII. Una primera aproximació*, «Cardener», 1, Cardona, 1983, pp. 91-120).

95. En l'esdevenidor tinc la intenció de publicar un treball detallat sobre aquesta companyia.

96. Enric MOREU-REY: *Sociologia del llibre a Barcelona al segle XVIII. La quantitat d'obres a les biblioteques particulars*, «Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols», VIII, Barcelona, 1980, pp. 275-303 (283-285).

blioteca individual, ho és familiar.⁹⁷ Sabem, en aquest sentit, que Marià de Cabanes heretà els llibres del seu pare; qui havia escrit al seu testament, a propòsit de la biblioteca, que no volia que fos venuda o dispersada («*per lo molt treball impòrtan las anotacions manuescritas y resumen de al-legats*»⁹⁸). Contrastant els inventaris d'ambdós, en resulta que 380 títols eren de Segimon Cabanes i els altres 180 del seu fill Marià.

En conjunt, com solia succeir en els advocats, es tractava d'una biblioteca essencialment professional; ja que més de les tres quartes parts era de llibres jurídics. La resta corresponia a una mica de tot, però amb predomini de les obres religioses i lingüístiques. En el cas de Segimon Cabanes, ens referma aquesta orientació professional que volgué donar a la seva biblioteca el fet que l'any 1758, quan participà en l'encant dels llibres de Josep Coma i Monjo,⁹⁹ havent-hi pogut comprar obres de Llull, Muntaner, Eiximenis, Jaume Roig, Dante, Las Casas, Quedo, Lope de Vega, Diago o A. de Ercilla; es limités a adquirir 29 llibres de dret, un *Vocabularium* de Nebrija i una *Physicam Aristhotelis*. Entre els seus llibres, fora de les obres de dret, únicament un tom inespecificat de Feijoo pot fer intuir interès per la bibliografia coetània d'una certa renovació.

En els llibres adquirits per Marià de Cabanes el predomini del tema jurídic es manté, amb 103 de les 180. La setantena restant es diversifica en religió (21), gramàtica (11), història (6), geografia (4), literatura (5), música (1) i filosofia (1), a més dels no identificats (17). Dels onze restants, cinc són d'agricultura: l'«*Obra de Agricultura* d'Herrera, una versió castellana del *Llibre dels Secrets* d'Agustí, *La labranza española. Compendio de la Agricultura de Alonso de Herrera* de Nipho, les *Curiosidades de la naturaleza y del arte sobre la vegetación, o la agricultura y jardinería en su perfección* de Vallemont i l'*Agricultura General o gobierno de la casa de campo* de Valcárcel. I sis corresponen a obres en contacte amb els corrents il·lustrats de la segona meitat del segle: el *Proyecto Económico* de Ward, el *Discurso sobre el fomento de la industria popular* i el *Discurso sobre la educación popular de la artesanos y su fomento* de Campomanes, *Las señales de la felicidad en España* de Romà i Rossell, un tom inespecificat de Mayans i la *Nobleza Comerciante*, traducció castellana de l'obra de Coyer. Podem creure, per tant, que tingué coneixement de les beceroles dels corrents il·lustrats espanyols. En canvi, no hi ha cap llibre francès; només dues obres sobre aquest idioma.

Dels cinc fills que tingué Marià de Cabanes amb Josepa Escofet i Roger, quan redactà el testament l'any 1784 només en vivien tres. Josep Marià, el més gran, el nomenà hereu universal; i, encara que no ho esmentés, ben segur que ja tenia fixat que estudiaria lleis —es doctorà en drets a Cervera—. El segon, Ramon Lluís, assenyala que s'havia de graduar «*en algunas de las facultats majors*», però morí relativament jove. El petit, Francesc Xavier, indicava que «*per lo cas volgués ser*

97. Vid. Jean QUÉNIART: *Culture et Société Urbaines dans la France de l'Ouest au XVIIIe siècle*, Paris, 1978, pp. 161-162.

98. *Supra*, nota 49.

99. *Supra*, nota 42.

militar, se li haje de pèndrer una capitania». Encara que també contemplava la possibilitat de destinar-lo a l'església; s'intueix que era el primer el que desitjava Marià de Cabanes, adientment al que corresponia a una casa de nobles. L'any 1799 ingressaria a les guàrdies walones i acabaria la carrera militar essent mariscal.

CLOENDA

Al llarg d'aquest repàs d'allò que coneixem de Marià de Cabanes i Coma i els seus ascendents familiars, s'ha pogut constatar força clarament un exemple de la reproducció social de l'oligarquia urbana d'Antic Règim a partir de les pròpies bases menestrals. Marià de Cabanes és un destacat representant d'un grup que tot sembla indicar que en cosa d'un segle ha sofert daltabaixos *familiars*, encara que no pas en tant que grup social. La petita noblesa de la segona meitat del segle XVIII no era a Solsona la mateixa que un segle enrera, fet que es pot posar en relació amb el seu caràcter relativament estantís. Caldria també conèixer l'impacte que pogué causar-li el conflicte bèl·lic de principis de la centúria.

Els mecanismes bàsics a través dels quals es produeix aquest rellevament, aquesta reproducció de l'oligarquia, s'apunten bastant evidents. La segona meitat del segle XVII aquests menestrals diversificaren la seva activitat econòmica (ultra l'ofici, els trobem fent *societats*, arrendant drets senyoriais, prestant diners, ...) i el capital acumulat s'adreçà indefectiblement cap a l'adquisició de terres de la ruralia dels entorns; adquisició que situa la seva descendència en una posició còmoda i possibilita l'abandó de l'ofici. La carrera de les lleis és d'una manera repetida el nou horitzó i es revela com un mitjà primicer d'ascens social, en tant que es tracta d'una professió al servei del sistema, en contacte i defensa de la classe dominant. Durant la primera meitat del XVIII aquesta nova situació ja és ben definida; i a partir d'ací es consolida i pòtencia. A partir de les bases rendistes pervinudes, l'acumulació de capital es continua adreçant a la compra de terres, en darrer terme; encara que pugui persistir la diversificació. La simple relació dels moments en què es produeixen les compres, apunta que se situen generalment en conjuntures de crisi, en què l'endeutament pagès necessàriament s'agreuja:¹⁰⁰

La Rebollosa	1664-1704
Mas del Forn	1673-1679
Viladebaix	1708-1709
Llena	1711-1712
Sant Tirs	1733-1770

100. Hi he inclòs també els masos Sarri (Lladurs) i La Serra (Llobera), que seran adquirits per l'hereu de Marià de Cabanes. El mas Llena formava part de la gleva del que serà conegut amb el nom de Capmàs o Capmàs i Puigdedó, segons que sembla extreure's d'AB, *Patrimoni Cabanes*, diversos ff., que és d'on trec les dates de les compres. També passà a formar part de la gleva de Capmàs i Puigdedó el mas Frer.

Puigdedó	1740
Frer	1742
Graus	1750
La Sala	1771
Sarri	1796
La Serra	1812

En aquest procés de llarga durada, Marià de Cabanes se'ns situa en una mena de punt d'arribada. La seva dèria a ennoblir-se traspua l'interès pel reconeixement final per part del sistema d'una realitat plena: la pertinença al grup social privilegiat. Un grup que es manté, malgrat tot, essencialment rendista; i que, en el marc en què es mou, durant el segle XVIII no es veurà destorbat o desplaçat per l'aparició d'una burgesia mercantil o industrial pròpia, que hi és inexistent. Alhora, però, no es tracta d'un punt final, després del qual s'iniciï un tombant, ja que la potenciació dels comportaments rendistes assenyalats, adreçats a la terra, es mantindrà en la família, sense daltabaixos, durant tot el període de la crisi definitiva de l'Antic Règim. Es produirà el trasllat a la capital del Principat i la vinculació a altres famílies, per a les quals no sabem si el patrimoni rural significà o no només un apèndix en un conjunt d'interessos econòmics predominantment *nous*.

Cereals i llegums propis de M. de Cabanes i Coma emmagatzemats als diferents masos en fer l'inventari post-mortem dels seus béns (Desembre 1789). Les quantitats s'expressen en quarteres i fraccions, i al costat de cadascuna hi ha el percentatge sobre el total de cereals o llegums del mas o del conjunt de masos.

CEREALS	La Rebollosa (Castell vell)	Mas del Forn (Brics)	Sant Tirs (Pinell)	Viladebaix (Ceuró)	Capmàs (Ceuró)	Graus (Terrassola)	La Sala (Llobera)	Total
Blat Segolós	150,64 - 78,21	121,43 - 64,53	46,08 - 74,74	50,79 - 52,26	35,00 - 92,03	38,50 - 96,10	73,00 - 63,85	514,94 - 70,39
Ordi	34,62 - 17,97	31,25 - 16,60	3,87 - 6,27	14,64 - 15,06	1,25 - 3,28		10,00 - 8,74	95,63 - 13,07
Espelta		16,75 - 8,90	6,75 - 10,94	18,25 - 18,78	1,66 - 4,36	1,00 - 0,40	30,16 - 26,38	74,57 - 10,19
Civada		16,00 - 8,50	1,62 - 2,62	5,27 - 5,42		0,56 - 1,39	1,00 - 0,87	24,45 - 3,34
Forment	7,33 - 3,80	2,72 - 1,44	2,25 - 3,64	3,45 - 3,55	0,12 - 0,31		0,16 - 0,13	16,03 - 2,19
Pàmula			1,08 - 1,75	4,77 - 4,90				5,85 - 0,79
TOTAL	192,59	188,15	61,65	97,17	38,03	40,06	114,32	731,47
LLEGUMS								
Llegumet	35,27 - 100			1,50 - 50,00		0,25 - 55,55	6,58 - 97,62	43,60 - 91,25
Guixes		1,50 - 100		1,50 - 50,00	0,66 - 80,48			3,66 - 7,66
Faves					0,16 - 19,51	0,20 - 44,44	0,16 - 2,37	0,52 - 1,08
TOTAL	35,27	1,50		3,00	0,82	0,45	6,74	47,78

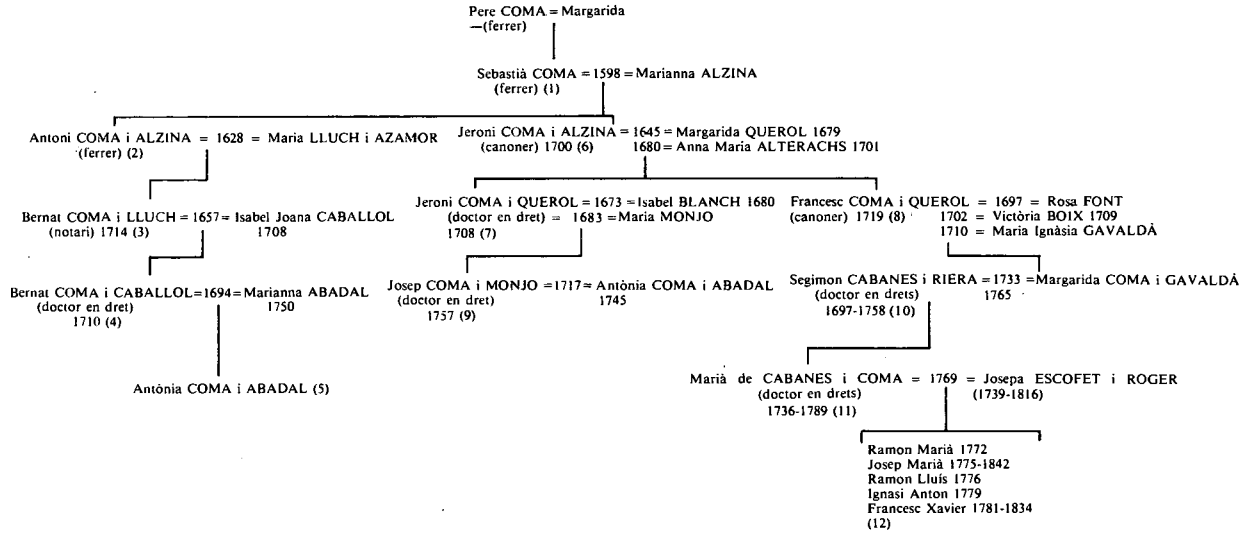
Bestiar a repartir per meitat entre M. de Cabanes i Coma i els masovers dels seus masos que consta a l'inventari post-mortem dels seus béns (Desembre 1789).

	La Rebollosa	Mas del Forn	Sant Tirs	Viladebaix	Capmàs	Graus	La Sala	Per meitat
nodriguers	14	7	12	20	14	12	14	46,50
primals	21	8	7	10	7	7	7	33,50
porcs terçats	2	1	3	2	1	3	1	6,50
truges	3	4	2	2	3	2	3	9,50

Bestiar que M. de Cabanes i Coma tenia deixat a parceria als seus masovers segons el mateix inventari.

	La Rebollosa	Mas del Forn	Sant Tirs	Viladebaix	Capmàs	Graus	La Sala
parells de bous	1						1
mules							1
matxos		4					
burros	1						
burres	1						
pollins	1						
ovelles			2	8			
borrecs		1					
cabres						15	
cabrits						17	

GENEALOGIA DE MARIÀ DE CABANES I COMA

NOTES DE LA GENEALOGIA

Aquesta genealogia s'ha simplificat, posant-la en funció de Marià de Cabanes i Coma. Hi consten els seus avantpassats directes i les branques dels Coma els béns de les quals van pervenir-li. S'ha arribat fins on permeten els registres parroquials de Solsona, que s'inicien l'any 1565 per als baptismes i òbits i el 1597 per als casaments. No s'ha cercat per a tots els individus que hi consten les dates llurs de naixement i òbit, considerant que no era sempre necessari. Quan sota el nom d'un individu només hi figura un any, correspon al del seu òbit; altrament, si n'hi ha dos, són el de la naixença i l'òbit. Hi faig ús dels següents abreujaments: APAS = Arxiu Parroquial de Solsona, B = *Baptismes*, D = *Desporis*, O = *Òbits*, seguits d'un número que indica el volum corresponent; AB = Arxiu de Barnola.

1. Sebastià Coma, ferrer, fill de Pere Coma, també ferrer, i Margarida, es casa el 9 d'agost de 1598 amb Marianna Alzina, filla del pareire Antoni Alzina i d'Eulàlia, cònjuges (APAS, D 1, f. 3r.).
2. Antoni Coma i Alzina, ferrer, es casa el 2 de febrer de 1628 amb Maria Lluch i Azamor, filla del notari de Solsona Jaume Lluch i Azamor i de Rafaela, cònjuges (APAS, D 1, f. 85).
3. Bernat Coma i Lluch Azamor, notari, es casa el 8 de juliol de 1657 amb Isabel Joana Caballol, filla de mossèn Jaume Caballol i de Dionisa, cònjuges (APAS, D2, f. 47r.). El notari Bernat Coma mor el 9 d'agost de 1714 (APAS, O 5, f. 13v.); i la seva muller Isabel Joana Caballol el 12 d'abril de 1708 (APAS, O 4, f. 245v.).
4. Bernat Coma i Caballol, doctor en drets, es casa el 20 de juny de 1694 amb Marianna Abadal, filla del senyor Jeroni Abadal i la senyora Marianna Perera, cònjuges de la vila de Calaf (APAS, D 2, f. 213r.). Bernat Coma i Caballol mor el 25 de març de 1710 (APAS, O 4, f. 257v.) i la seva muller Marianna Abadal el 7 de juny de 1750 (APAS, O 5, f. 158r.).
5. Antònia Coma i Abadal, hereva dels béns d'aquesta branca dels Coma, l'any 1717 es casa amb el doctor en drets Josep Coma i Monjo (Vid. Arxiu de Protocols de Solsona, Secció Històrica, N.S. Ramon Vallonga, *Testaments*, ff. 245r.-247r.; testament del seu avi Bernat Coma i Lluch Azamor, datat el 8 de maig de 1711, en el qual estableix un fideïcomís).
6. El canoner Jeroni Coma i Alzina es casa el 26 de desembre de 1645 amb Margarida Querol, filla del pareire Gabriel Querol i de Margarida, cònjuges (APAS, D 2, ff. 6v.-7r.). Margarida Querol mor el 2 de març de 1679 (APAS, O 4, f. 89v.) i Jeroni Coma i Alzina, vidu, es casa el 3 de juliol de 1680 amb Anna Maria Ginebrosa, vídua de Joan Ginebrosa, notari i baró d'Ancies, i filla del pareire Pere Alterachs i de Maria, cònjuges difunts de Solsona (APAS, D 2, f. 140v.). Aquesta segona muller de Jeroni Coma i Alzina mor el 28 d'abril de 1701 (APAS, O 4, f. 206v.) i ell el dia 1 de novembre de 1700 (APAS, O 4, f. 203r.).
7. Jeroni Coma i Querol, doctor en drets, el 12 de febrer de 1673 es casa amb Isabel Blanch, filla de Josep Blanch i d'Isabel Joana, cònjuges de Tiurana (APAS, D 2, f. 113v.). Isabel Blanch mor el dia 1 de maig de 1680 (APAS, O 4, f. 96v.) i Jeroni Coma i Querol, vidu, es casa l'any 1683 amb la donzella Maria Monjo, filla del mercader de Manresa Domènec Monjo i d'Agnès, cònjuges (Arxiu Diocesà de Solsona, Processos, 2049, *Pieza Tercera*, clàusula dels capitols matrimonials, atorgats el 13 de juliol de 1683 davant el notari de Manresa Francesc Cases). Jeroni Coma i Querol mor el 14 d'octubre de 1708 (APAS, O 4, f. 249r.).
8. Francesc Coma i Querol, canoner, el 22 de setembre de 1697 es casa amb Rosa Font, filla del passamaner Bernat Font i d'Agnès, cònjuges (APAS, D 2, ff. 241v.-242r.). El mateix Francesc Coma i Querol, vidu, el 26 de febrer de 1702 es casa amb Victòria Boix, filla del pagès de Llobera Jaume Boix i de Magdalena, cònjuges (APAS, D 2, f. 268r.). Victòria Boix mor el 3 de juny de 1709 (APAS, O 4, f. 253r.) i Francesc Coma i Querol, novament vidu, el 5 de maig de 1710 es casa amb Maria Ignàsia Gavaldà, filla del cirurgià Jaume Gavaldà i d'Anna, cònjuges (APAS, D 2, f. 312v.). Francesc Coma i Querol mor el 22 de setembre de 1719 (APAS, O 5, f. 32r.).

9. Josep Coma i Monjo, doctor en drets, el 14 de desembre de 1717 es casa amb Antònia Coma i Abadal, filla del doctor en drets difunt Bernat Coma i Caballol i de Marianna Abadal, cònjuges (APAS, D 2, f. 348r.). Antònia Coma i Abadal mor el 25 de juliol de 1745 (APAS, O 5, f. 129r.) i Josep Coma i Monjo el 2 de desembre de 1757 (APAS, O 5, f. 201v.).
10. Segimon Cabanes i Riera, doctor en drets, nascut a Vic el 23 d'agost de 1697 (AB, Lligall *Datos referentes a los titulos de nobleza de la familia de Cabanes*), fill del fuster de Vic, difunt, Josep Cabanes i de Maria Riera, cònjuges; ara habitant a Barcelona, el 10 de febrer de 1733 es casa amb Margarida Coma i Gavalrà (APAS, D 3, f. 17r.). Segimon Cabanes i Riera mor el 28 d'agost de 1758 (APAS, O 5, f. 206v.) i Margarida Coma i Gavalrà el 14 de juny de 1765 (APAS, O 6, f. 12v.).
11. Marià de Cabanes i Coma neix el 17 de setembre de 1736 (APAS, B 7, f. 214v.) i mor el 18 d'octubre de 1789 (APAS, O 6, f. 186r.). El 29 de novembre de 1769 es casà, a la parròquia del Pi de Barcelona, amb la donzella Josepa Escofet i Roger, filla de don Josep Escofet i Matas, escrivà de la Reial Audiència, difunt, i d'Eulàlia Roger, cònjuges (AB, Lligall citat a la nota 10). Josepa Escofet i Roger havia estat batejada a la parròquia del Pi de Barcelona el 27 de desembre de 1739 (AB, Lligall *Familia Cabanes. Órdenes, Maestranza y distinciones*) i morí a Solsona el 13 de desembre de 1816 (APAS, O 7, f. 203r.).
12. Marià de Cabanes i Josepa Escofet tingueren cinc fills, que per ordre de primogenitura foren: Ramon Marià Josep, nascut el 27 de desembre de 1772 (APAS, B 9, f. 60v.); Josep Marià Ignasi Aleix, nascut el 18 de juliol de 1775 (APAS, B 9, f. 136r.); Ramon Lluís Gonçaga Anton, nascut el 22 de juny de 1776 (APAS, B 9, f. 165v.); Ignasi Anton Andreu, nascut l'u de desembre de 1779 (APAS, B 9, f. 299r.) i Vicenç Francesc Benet, nascut el 5 d'abril de 1781 (APAS, B 9, f. 353r.). Quan l'any 1784 Marià de Cabanes fa testament, només esmenta Ramon Lluís, Francesc i Josep Marià, l'hereu; la qual cosa ha d'indicar que els dos restants no són vius (els registres parroquials no recullen els albats). Josep Marià, l'hereu, és el Josep Marià Ignasi Aleix nascut l'any 1775, advocat i polític, alcalde de Barcelona, que mor el 1842 (Vid. P. VEGUÈ, art. a *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 4, p. 48 i JAUME SARRI MUNTADA, D. José Mariano Cabanes y de Escofet, Programa Oficial de la Festa Major de Solsona de l'any 1968, s. p.). Francesc, un altre dels fills esmentats al testament de Marià de Cabanes, és el Vicenç Francesc Benet; nascut l'any 1781, que seguirà la carrera militar i morirà a Madrid l'any 1834 (Vid. Gran Enciclopèdia Catalana, vol. 4, p. 48 i JAUME SARRI MUNTADA, D.F. Javier Cabanes y de Escofet; Programa Oficial de la Festa Major de Solsona de l'any 1967, s.p.).

ANNEX

1780, novembre, 24.

Memorial redactat per Marià de Cabanes i Coma. Hi fa un repàs dels mèrits al·legats successivament per a l'obtenció del títol de cavaller, remarcant que el que ell pretenia era d'ésser cavaller noble. No consta a qui l'adreça, però no va arribar a trametre'l.

AB, Lligall *Datos referentes a los títulos de nobleza de la familia de Cabanes.*

Exmo. Sor.

Sor.

Dn. Mariano Cabanes, Ciudadano Honrado de Barcelona, Dr. en Derechos, abogado de los Reales Consejos y académico numerario de la Real Conferencia de Ciencias Naturales y Artes de la ciudad de Barcelona, en la Dirección de Agricultura; puesto a los pies de V. Ex.ª, con la más profunda veneración expone: Que habiendo el suplicante acudido a la soberana piedad de Su Real Magestad solicitando se le concediese la gracia y privilegio de cavallero con tal que precediese sacar al mismo tiempo el título de ciudadano honrado que se había dignado agraciarse su real piedad, sin embargo de lo consultado por la Real Cámara, se dignó S.R.P. expedir su decreto diciendo: Que era corto el tiempo que había pasado desde que se hizo a el suplicante la gracia de ciudadano, y que convendría que en esta calidad hiziese algún mérito en beneficio de la causa pública, o con el real servicio; de modo que le recomendase para el logro del privilegio de cavallero, pagando la cantidad señalada.

Después de algún tiempo quería el suplicante implorar de la real piedad el título de cavallero con el mérito de haver sido en 1775 síndico personero de la ciudad de Solsona, por nombramiento que le hizo aquel público; y de haver franqueado sus paneras a el Ayuntamiento de aquella ciudad a un precio cómodo en la carestía que se experimentó en los meses mayores de abril y mayo del mismo año, en alivio a los pobres y estímulo a los demás patriotas para que executasen lo propio, y no se viese aquel pueblo en el estado más deplorable por la escasez y falta de sustento; juzgando serle bastante mérito para el logro de la gracia de cavallero donzel de este Principado. Consultó el suplicante su pretensión con el Sr. Barón de Serrahí, secretario del Real Acuerdo y Provincia de Cathaluña, quien le aconsejó pretendiese una graduación más, que era de cavallero noble, ofreciendo a S.R.M. hazer una población de 12 ó 13 casas en una heredad llamada Rebullosa, que comprehende 700 jornales de tierra y pertenece al suplicante, a 3 quartos de legua de dicha ciudad, dividiéndolas con el terreno suficiente para el cultivo, huerta y bosque para el pasto, entre doze colonos o parceros; expresándole que sería dicho ofrecimiento del agrado de S.R.M. y redundaría su execución en beneficio público y conservación del Estado, respeto de hallarse la situación y vezindario de la mencionada ciudad de Solsona montuosa, despoblada y lexos de pueblos unidos, y que con este exemplo se animarian los demás habitantes a executar lo propio.

Se conformó el suplicante con el parecer de dicho Sr. Barón y, habiéndole comunicado con el Illmo. Sor. Obispo de esta ciudad de Solsona, de quien mereze el suplicante mucha distinción y favor, aprobó el proyecto; y en su vista pasó el suplicante a presentar a S. Rl. Magestad el memorial que incluye, con el qual hizo el ofrecimiento de hazer dicha población y desmonte; y pidió que, en atención que su execución, además de los grandes dispendios de sus intereses, había de costar un notable dezvelo y vigilancia por todo el tiempo que duraría una obra de tanta importancia, se le concediese la gracia de caballero noble y se le dispensase el pago de la cantidad señalada [sic] por la gracia de tal caballero noble.

Se pasó este memorial para el informe a la Cámara, esta lo remitió a la Audiencia de Barcelona para que, tomando las noticias que estimase conducentes, informase lo que se le ofreciere y pareziere sobre el dicho memorial en que solicitava el suplicante el privilegio de cavallero noble de este Principado y que se le dispensase el pago del servicio: En cumplimiento de lo mandado por la Cámara, informó el Acuerdo: Que sobre la calidad de familia y patrimonio respondió la Audiencia a S. Rl. M. en consulta de 8 de febrero de 1774, no teniendo entonzes cosa que añadir: Y en quanto a lo que exponía en su nueva pretensión, por las noticias tomadas, resultava ser cierto y que así la parezía a la Audiencia, que quando huviese hecho construir el suplicante, por su cuenta, un suficiente número de casas en el terreno que proponía, se le podría agraciarse con el privilegio de noble que solicitava.

Se conformó, según se tiene noticia, la Cámara, con el mencionado informe; y, a consulta de aquella se concedió la gracia por su Rl. Magd., de la qual no pudo sacar el suplicante testimonio por motivo de no ser estilo sacarle del libro de los expedientes acordados de arriba, diziéndole que, construhidas las casas, se acudiese con certificación a la Cámara para que el secretario despachase el título: Ha cumplido el suplicante con la mayor esactitud la execución de la mencionada población, como consta a la Cámara por los informes auténticos y plan de dicha población que se le han remitido.

No obstante todo lo expuesto, parece que la Cámara quiere limitar la real gracia al solo título de cavallero donzel de este Principado; pues, siendo notoria la pretensión del suplicante y la proporción con que por todos títulos se halla para obtenerla, quedaría sonrojado limitándole la real gracia de cavallero noble.

Por lo que ha parecido al suplicante acudir a la protección y amparo de V. Ex.ª por la vía de gracia, y suplicarle se digne, en atención a los méritos y distinguidas circunstancias del exponente, hazer presente a Su Rl. Magd. el sonrojo y afrenta pública y menoscabo en la salud padecería de no obtener de su real piedad la gracia de cavallero noble que juzga le tiene concedida; y le cortaría el espíritu para mayores empresas de población a la utilidad pública y bien del Estado [pues estos sonrosos públicos acaban al hombre de estimación con la muerte, frase cancel-lada]. Favor que espera de la piedad de V.E. Solsona y noviembre 24 de 1780.